

Ginter Dzierżon

"Verità e definitività della sentenza canonica", Città del Vaticano 1997 : [recenzja]

Ius Matrimoniale 5 (11), 258-260

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Verità e definitività della senteza canonica. Studi giuridici XLVI. Città del Vaticano 1997 ss. 234

Problematyka prawdy oraz definitywności wyroku kanonicznego stała się przedmiotem zainteresowania kanonistów w 46 tomie „Studiów prawnych”, wydawanych przez znaną watykańską oficynę wydawniczą *Libreria Editrice Vaticana*. Publikacja ta składa się z dwóch części, a mianowicie: część I zawiera zbiór 6 artykułów, część zaś II została poświęcona jurysprudencji Roty Rzymskiej oraz Sygnatury Apostolskiej.

Dyskusję otwiera artykuł profesora Uniwersytetu w Teramo – F. Salerno, zatytułowany „Podwójna zgodność wyroku w kanonicznym procesie małżeńskim: hipotezy średniowieczna geneza tej instytucji” (*La doppia sentenza conforme nel processo matrimoniale canonico: ipotesi precedenti medioevali* s. 7 – 18). Autor wysunął hipotezę w myśl której, początków kanonicznej koncepcji podwójnej zgodności wyroku należy doszukiwać się w średniowiecznej instytucji orzekania nieważności małżeństwa. W tym bowiem czasie stwierdzenie nieważności małżeństwa następowało jedynie wtedy, jeżeli wszyscy członkowie składu sędziowskiego wydali wyroki *pro nullitate*.

Wnikliwa analiza relacji pomiędzy prawdą a stanem rzeczy osądzonej, dokonana przez wybitnego hiszpańskiego kanonistę J. Llobella, stała się dla niego punktem wyjścia dla zaprezentowania swojej opinii co do zjawiska apelacji (*Verità e giudicato. La riformulazione del concetto di appello canonico* s. 19 – 58).

Autor reflektując nad kanonistycznym systemem prawa procesowego zwrócił uwagę na istniejące w nim nieścisłości. Analizując relację zachodzącą pomiędzy kan. 1629 kpk z 1983 r. oraz kan. 1641 kpk z 1983 r. zauważył on powstałą aporię w sformułowaniach tych norm, wymagających nowych precyzacji terminologicznych. Jego zdaniem, prawodawca kościelny konstytuując instytucje stanu rzeczy osądzonej oraz apelacji wprowadził wprawdzie rozróżnienie pomiędzy sprawami dotyczącymi stanu osób oraz innymi sprawami, lecz uczynił to w niewystarczający sposób. Kanonistyczny system prawa procesowego został zdominowany bowiem przez instytucje procesu małżeńskiego. To zjawisko nazwał on „matrymonializacją” procesu kanonistycznego.

W myśl jego opinii, terminologia związana z kanonistyczną apelacją jest nieprecyzyjna. W obowiązującym systemie prawnym istnieje na przykład możliwość rozstrzygnięcia sprawy z nowego tytułu w trybunale apelacyjnym (kan. 1683 kpk z 1983 r.), który z racji wniesienia tej sprawy nie będzie już trybunałem apelacyjnym; lecz sądem pierwszej instancji.

Problematyka odniesienia prawdy do pryncypium podwójnej zgodności wyroku stała się przedmiotem zainteresowania M.I. Arroby Conde (*Verità e principio della doppia sentenza conforme* s. 59 - 78). Kanonista ten należy do zwolenników teże instytucji. Prezentując swoje stanowisko zauważył on, iż w prawie procesowym ist-

nieje ścisły związek pomiędzy tym zjawiskiem prawnym a zasadą *fávor veritatis*. Wskazując na zalety tej figury prawnej zauważył on, iż z jednej strony jest ona odzwierciedleniem równowagi istniejącej pomiędzy pewnością prawa a prawdą realną, z drugiej zaś strony chroni nierozzerwalność węzła małżeńskiego.

Analizując zmiany w procedurze apelacyjnej, dotyczące zatwierdzenia dekretem rozstrzygnięć *pro nullitate* trybunału I instancji stwierdził on, iż prawodawca nie zamierzał nimi jedynie zintensyfikować ekomomii procesu, lecz jednocześnie wzmocnić domniemanie o zgodności orzeczeń prawnych z prawdą realną. To *novum* proceduralne narusza jednak koncepcję kanonistycznej instytucji apelacji.

W innym aspekcie ujął tytułowe zagadnienie audytor Roty Rzymskiej – E. Tumaturi. Skupił on bowiem swą uwagę na zagadnieniu zachodzącej współzależności pomiędzy prawdą a wykonaniem wyroku, po poprzednim wydaniu dwóch orzeczeń zgodnych (*Verità e esecutività della sentenza dopo una duplice decisioe conforme* s. 79 - 100). Autor reflektując nad naturą procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa, uwydatnił jego specyfikę. Jego zdaniem mimo tego, iż *processus matrimonialis* jest zaliczany do kategorii procesów specjalnych, to jednak normy procesu spornego nie mają w nim charakteru uzupełniającego, lecz pryncypialny. Ponadto zauważył on, iż z jednej strony mamy do czynienia z procesem deklaratywnym odnoszącym się do dobra publicznego; z drugiej zaś strony dotyczy on również interesów prywatnych stron.

U podstaw tej procedury leży zasada zgodności prawdy substancjalnej z prawdą procesualną. W tym kontekście Autor zadał sobie pytanie: czy w odniesieniu do wyroku (dekreту) orzekającego definitywnie nieważność związku małżeńskiego można mówić o jego egzekucyjności? Uważa on, iż z natury rozstrzygnięcia kanonicznego; opierającego się na prawdzie przedmiotowej wynika samo przez się jego wykonanie.

N. Schöch, profesor Akademii Św. Krzyża w Rzymie przedstawił problematykę podwójnej zgodności wyroków w jurysprudencji rotalnej. (*Il principio della duplice conformità delle sentenze nella giurisprudenza rotale* s. 101 – 130). W myśl jego opinii, w orzecznictwie rotalnym rozróżnia się pomiędzy zgodnością formalną (*conformitas formalis*) oraz zgodnością wirtualną lub substancjalną (*conformitas aequivalenter seu substantialis*).

Conformitas formalis występuje wówczas, jeżeli dwa wyroki są zgodne co do ważności lub nieważności małżeństwa w tej samej sprawie, prowadzonej z tego samego tytułu prawnego. Jurysprudencja rotalna natomiast pod pojęciem *conformitas aequivalenter* rozumie decyzje wydane na podstawie tych samych faktów oraz tych samych dowodów. Wśród audytorów rotalnych występuje jednomyślność stanowisk co do pojmowania zgodności formalnej; pojęcie zaś zgodności substancjalnej przez niektórych autorów jest odrzucane.

Rozbieżność opinii co do tego ostatniego terminu tkwi w niejednoznaczności rozumienia określenia *causa petendi*. Zdaniem bowiem jednych, jest ono bowiem koherent-

ne z tytułem nieważności; inni natomiast uważają, iż nie koresponduje ono z tytułem *nullitatis matrimonii*, lecz z faktem prawnym stanowiącym podstawę wydania wyroku.

Ostatni z zaprezentowanych artykułów dotyczy relacji włoskiego prawa cywilnego do prawa kanonicznego. C. Dalla Vella zanalizowała bowiem kwestię rewizji wyroku kościelnego *pro nullitate*, po uprzednim osiągnięciu skutków cywilnych (*Sulla revisione della sentenza ecclesiastica di nullità nmatrimoniale: rilevanza civile* s. 131 – 152). Zauważyła ona, iż szczególnie wiele trudności w włoskim systemie prawa cywilnego nastrocza kanonistyczna instytucja *nova causae propositio*. Autorka, powołując się na art. 395 kodesku postępowania cywilnego oraz jurysprudencję, wyraziła pogląd w myśl którego, można przezwyciężyć istniejące niedogodności korzystając z instytucji odwołania nadzwyczajnego.

Jak zauważono już wcześniej, część II tej publikacji została poświęcona jurysprudencji. Redaktorzy przedstawili bowiem czytelnikowi treść 13 orzeczeń, a mianowicie: jedno wydane przez Najwyższy Trybunał. Sygnatury Apostolskiej oraz 12 wydanych przez Rotę Rzymską.

Zaprezentowaną pozycję należy przyjąć z dużym uznaniem. Zaangażowanie wybitnych znawców prawa procesowego stało się gwarantem wysokiego poziomu merytorycznego przedstawionych analiz. Wieloaspektowość zaś ukazanych zagadnień oraz podjęte próby przezwyciężenia napotkanych trudności zachęcają do dalszych badań w tej dziedzinie wiedzy. Publikację tę należy polecić przede wszystkim kanonistom profesjonalnie zajmującym się tą problematyką.

Ks. Ginter Dzierżon

Zjazd Oficjalów i Pracowników sądów kościelnych w Polsce Warszawa 10 maja 1999 r,

W dniu 10 maja 1999 r, w gmachu „Roma” przy ul. Nowogrodzkiej w Warszawie odbył się coroczny Zjazd Oficjalów i Pracowników sądów kościelnych w Polsce, zorganizowany przez Sąd Metropolitalny Warszawski oraz Stowarzyszenie Kanonistów Polskich. Spotkanie zaszczylił swoją obecnością J. E. Ks. Józef Kardynał Glemp, Prymas Polski.

Zjazd rozpoczął wspólną modlitwą Wikariusz Sądowy Sądu Metropolitalnego Warszawskiego ks. prałat dr Stefan Kośnik, który jednocześnie w imieniu gospodarzy powitał wszystkich uczestników spotkania. Ks. Prałat wyraził radość, że sąd warszawski już po raz kolejny ma zaszczyt gościć przedstawicieli sądownictwa kościelnego w Polsce, a także podkreślił doniosłość obecnego Zjazdu, który odbywa się w roku zakończenia II Synodu Plenarnego w Polsce oraz wizyty papieża Jana Pawła II w Ojczyźnie.

Następnie Ks. Kośnik zaprosił do stołu prezydialnego: J. E. Kardynała Józefa Glempa – Prymasa Polski, ks. prof. dr hab. Józefa Krukowskiego (prezes Stowarzyszenia Ka-